

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד משלימה ל-2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	—	סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר, דרמה ומונודרמה)	—	(33×2)	—	66 נקודות
פרק שני	—	שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20)	—	(17×2)	—	34 נקודות
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה שתי רשימות:
(א) רשימת היצירות שנלמדו ביחידה הבסיסית.
(ב) רשימת היצירות שנלמדו ביחידה זו.
(2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר, דרמה ומונודרמה) (66 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-4 (לכל שאלה — 33 נקודות).

מעשה חכמים

1. לפניך מעשה החכמים "דרמה בן נתינה". קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם?

אמר להם: ולי אתם שואלין?! לכו שאלו לדרמה בן נתינה. דמה בן נתינה פטרבולי היה.

פעם אחת הייתה אמו מסטרתו לפני בולי (מועצת העיר) שלו, ונפל הקורדקן שלה [...] מידה, והושיט לה, שלא תצטער.

5 אמר רבי חזקיה: הגוי – אשקלוני היה, פטרבולי היה, ואבן שישב עליה אביו, לא ישב עליה מימיו. וכיוון שמת, עשה אותה יראה (עבודה זרה) שלו.

פעם אחת אבדה ישפה של בנימין,

אמרו: מי הוא שיש לו טובה שכמותה?

אמרו: יש לדרמה בן נתינה.

10 הלכו אצלו ופסק להם עמו במאה דינרים. עלה, רצה להביא להם, מצא את אביו ישן.

ויש אומרים: מפתח התיבה היה נתון באצבעו של אביו.

ויש אומרים: רגלו הייתה פשוטה על התיבה.

ירד אצלם, אמר להם: לא יכולתי להביאה לכם.

15 אמרו: אולי הוא רוצה יותר מעות, העלוהו למאיתיים, העלוהו לאלף.

כיוון שניעור אביו משנתו, עלה והביאה להם. רצו להביא לו כמו שפסקו לו באחרונה, ולא קיבל עליו.

אמר: מה, מוכר אני לכם את כיבוד אבותיי במעות? איני נהנה מכיבוד אבותיי כלום.

מה פרע לו הקב"ה שכר?

20 אמר רבי יוסי בי רבי בון: בו בלילה ילדה פרתו פרה אדומה, ושקלו לו כל ישראל משקלה זהב, ושקלוהו (ולקחוהו).

אמר רב שבתי: כתיב (איוב לו, כג) "ומשפט ורוב צדקה לא יענה" אין הקב"ה משהה מתן שכרן של עושי מצוות בגויים.

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

א. קרא שורות 3-6 במעשה החכמים, והסבר מה אפשר ללמוד משורות אלה על דמותו של דמה בן נתינה. (16 נקודות)

ב. על פי שורות 7-23, הסבר מה אפשר ללמוד על דמותו של דמה בן נתינה מהאנלוגיה (השוואה) בין דמה בן נתינה לבין החכמים. (17 נקודות)

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

סיפור קצר

2. בחר בשני סיפורים קצרים שיש בהם תיאורי טבע, תיאורי סביבה או תיאורי חפצים.

הצג תיאור אחד מכל סיפור, והסבר את תרומתו להבנת משמעות הסיפור.

3. כיצד משפיע הקשר או חוסר הקשר עם המשפחה על ההתנהגות של הדמות המרכזית בשני סיפורים קצרים שלמדת? הסבר והדגם את דברך.

דרמה ומונודרמה

4. מחזות רבים מתארים קונפליקטים בין דמויות או בין הדמות המרכזית לחברה.

א. תאר את הקונפליקט המרכזי במחזה שלמדת. (13 נקודות)

ב. האם יש במחזה פתרון לקונפליקט? נמק את תשובתך, ובסס אותה על העלילה של המחזה. (20 נקודות)

פרק שני — שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20) (34 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 5-11 (לכל שאלה — 17 נקודות).

פיוט ושירת ימי הביניים

5. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כִּי אֲשַׁמְרָה שִׁבְתִּי / אברהם אבן עזרא

כִּי אֲשַׁמְרָה שִׁבְתִּי אֶל יִשְׁמְרֵנִי,
אוֹת הִיא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינִי.

אֲסוּר מִצֵּא חֶפֶץ מַעֲשׂוֹת דְּרָכִים,
גַּם מִלְדַּבֵּר בּוֹ דְּבָרֵי צָרָכִים,
דְּבָרֵי סְחָרָה אֶף דְּבָרֵי מְלָכִים,
אֶהְיֶה בְּתוֹרַת אֵל וּתְחַכְמֵנִי.

בּוֹ אֶמְצָא תְּמִיד נֶפֶשׁ לְנַפְשִׁי,
הִנֵּה לְדוֹר רִאשׁוֹן נָתַן קְדוּשִׁי
מוֹפֵת בְּתַת לֶחֶם מִשְׁנֶה בְּשִׁשִּׁי,
כָּכָה בְּכָל־שִׁשִּׁי יִכְפֹּיל מִזוֹנִי.

רָשָׁם בְּדַת הָאֵל חֶק אֶל־סִגְנוֹי,
בּוֹ לַעֲרֹךְ לֶחֶם פָּנִים לְפָנָיו,
גַּם־בּוֹ לְהַתְעַנּוֹת עַל פִּי נְבוֹנִי
אֲסוּר לְבַד מִיּוֹם כְּפוֹר עוֹנִי.

הוא יום מְכַבֵּד הוא יום תַּעֲנוּגִים
לֶחֶם וַיֵּין טוֹב בְּשָׂר וְדָגִים.
מִתְאַבְּלִים בּוֹ הֵם אַחֲרֵי נְסוּגִים,
כִּי יוֹם שְׂמֵחוֹת הוּא וַיִּשְׁמְחֵנִי.

מִחַל מְלָאכָה בּוֹ סוּפוֹ לְהַכְרִית,
עַל־כֵּן אֶכְבֵּס־בּוֹ לִבִּי כְּבָרִית,
אֶתְפַּלֵּל אֶל־אֵל עֲרֵבִית וְשַׁחֲרִית,
מוֹסֵף וְגַם מִנְחָה הוּא יַעֲנֵנִי.

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

- א. האיסורים, המצוות והמנהגים הנזכרים בפיוט תורמים לעיצוב הרעיון המרכזי. הבא מהפיוט דוגמאות לשני איסורים ולשני מנהגים או מצוות, והסבר במה הם תורמים להבנת הרעיון המרכזי בו. (12 נקודות)
- ב. הבא מהפיוט דוגמה אחת לשיבוץ א דוגמה אחת לכינוי, והסבר את התרומה של האמצעי האמנותי שבחרת להבנת הרעיון המרכזי בפיוט. (5 נקודות)

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יום צר ומצוק / שמואל הנגיד

יום צר ומצוק אני זוכר בשורתך - / טוב את, וצדק במו פיה וכלבך!
אזכר בשורה אשר היא לי לנחם בבוא / צרה ואוחיל לישעך ושגובך:
תשלח לעבדך - והוא שוכב בערשו והוא / נער - שרפים לבשרני ברב טובך.
ישבו לנגדי ומיכאל אזי שח בכה / "אמר יי אשר יריב לך ריבך:
כי תעבר יום במי צרה - אני אתך, / לא ישטפוה נהרות יום קרב אויבך.
גם גבריאֵל חברו בשרני אשר / שמע במרפבתך עלי ובסביבך:
"כי תלכה לך במו אש, לא תכוה לך - / אמר ללהב ולא יבער לעולם בך".
זאת הבשורה אשר אתמך כחרב ביד, / אראה חרבות - ואשען עלי חרבך!

- א. הסבר את שתי הבשורות הנזכרות בשיר, וכתוב מי בישר לדובר כל אחת מהן. (12 נקודות)
- ב. מתי נזכר הדובר בבשורות? בסס את דברך על שתי דוגמאות מן השיר. (5 נקודות)

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּבוֹדִי בְּמִקְוֵי / אברהם אבן עזרא

כְּבוֹדִי בְּמִקְוֵי – וְאִם אֲשַׁפִּיל שְׁבָתִי –
וְלֹא אֶבְחַר מָקוֹם כְּקָלִים בְּגִּאֲוֹנִם,
אֲשֶׁר הִמָּה חוֹשְׁבִים הֵיוֹתָם רֹאשׁ מוֹשֵׁב –
וְהַמוֹשֵׁב לָהֶם יִכְסֶּה עַל בֹּנֵם.
אֲנִי הוּא הַמָּקוֹם וְהַמָּקוֹם אֹתִי,
וְהִמָּה – הַמָּקוֹם יִמְלֵא חֲסִרוֹנָם!

הסבר את שתי המשמעויות של המילה "מקום" בשיר זה, ואת תרומתן להבנת השיר.

/המשך בעמוד 7/

השירה העברית במאה ה־20

ארץ־ישראל וירושלים

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גלות / בלפור חקק

סְבִי הֵיוּ לוֹ בְּגֵדֵי כְהֻנָּה שְׁקוּפִים
וְרִקְמָה לוֹ אִמּוֹ בְּדֶשׁ הַכְּתָנֹת
הַתְּכֵלֶה פְּסִי זָהָב יָפִים.
וְחִקְקָה לוֹ אֶת שְׁמוֹ בְּעֵנָג
בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אוֹר מְזֻקָּק.
סָבָא שְׁלִי, מוֹרֵד בֶּן רִפְאֵל חִקְקָה.

וְעֵלָה סְבִי כְּאַבְרָהָם מֵאוֹר
מֵאוֹתָהּ אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוֹר.
עֵלָה עֵלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדַמַּת מוֹלָדָת.
וְלֹא הָיְתָה
לוֹ עוֹד הַכְּתָנֹת הַנְּחֻמָּדָת.
וְאַבְדָּה לוֹ שְׁרָרָתוֹ
וְאַבֵּל נָגַהּ פָּנָיו
וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף
וְנִשְׁחַט הַזָּהָב.
וּבִשְׁוֹקִים רַכַּל סְבִי מָכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו
בְּגָדִים בָּלִים, מְרַכֵּלֶת אֶכְזָב
לְשׁוֹנוֹ כְּבִדָּה, נָבִיא נֶעְזָב.

סָבָא שְׁלִי מֶלֶךְ עֲצוּב.
נוֹלֵד בְּבִגְדֵי מָשִׁי וְרִקְמָה בְּגֵדֵי תְּמִידוֹת.
וְכֹאֲשֶׁר גָּלָה אֶל אֶרֶץ
נִשְׁחָתוֹ בְּגֵדָיו נִשְׁחָת הוֹדוֹ.
רַק בְּמוֹתוֹ הִלְבִּישׁוּהוּ תְּכָרִיךְ פְּעֻטָּת
טְלִית שְׁקֵבֶל מֵאֲבִיו טְלִית יְרֵשָׁה
חִקְוָקָה תְּכֵלֶת אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֹדֶשׁ.

וְלֹאֲרֶךְ הַטְלִית דְּמִיתִי לְרֹאוֹת
פְּסִי זָהָב יָפִים. אוֹר מְזֻקָּק.
סָבָא שְׁלִי. מוֹרֵד בֶּן רִפְאֵל חִקְקָה.

העלייה של הסב לארץ־ישראל גרמה לירידה במעמדו הכלכלי והחברתי.

תאר את הירידה במעמד של הסב, והסבר שני אמצעים אמנותיים שבאמצעותם ירידה זו

מעוצבת בשיר.

ארספואטיקה

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עוד חוזר הנגנון / נתן אלתרמן

עוד חוזר הנגנון שזנחת לשוא
והדרך עודנה נפקחת לארץ
וענן בשמיו ואילן בגשמיו
מצפים עוד לך, עובר-ארח.

והרוח תקום ובטיסת נדנדות
יעברו הברקים מעליך
וכבשה ואילת תהיינה עדות
שלטפת אותן והוספת לכת – –

– – שידיה ריקות ועירך רחוקה
ולא פעם סגדת אפים
לחרשה ירקה ואשה בצחוקה
וצמרת גשומת עפעפים.

ההתנהגות של עובר האורח מסמלת את היחס של המשורר לעולם.

הסבר והדגם קביעה זו.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שִׁירִי סוֹף הַדֶּרֶךְ / לאה גולדברג

א

הַדֶּרֶךְ יָפָה עַד מָאֵד – אָמַר הַנַּעַר.
הַדֶּרֶךְ קָשָׁה עַד מָאֵד – אָמַר הָעֶלֶם.
הַדֶּרֶךְ אֲרָכָה עַד מָאֵד – אָמַר הַנָּכַר.
יָשַׁב הַזָּקֵן לְנוֹחַ בְּצַד הַדֶּרֶךְ.

צוֹכְעָה הַשְּׂקִיעָה שִׁיבְתוּ בְּפוֹ וְאָדָם,
הַדָּשָׁא מִבְּהִיק לְרִנְיָיו בְּטֹל-הָעֶרֶב,
צִפּוֹר אַחֲרוֹנָה שֶׁל יוֹם מַעֲלִיו מְזוּמָּרָה:
– הַתְּזוּכָר מִה יָפְתָה, מִה קָשְׁתָה, מִה אֲרָכָה הַדֶּרֶךְ?

ב

אֲמָרְתָּ: יוֹם רוֹדֵף יוֹם וְלִילָה – לִילָה.
הִנֵּה יָמִים בָּאִים, – בְּלִבָּךְ אֲמָרְתָּ.
וַתִּרְאֶה עֲרָבִים וּבִקְרִים פּוֹקְדִים חֲלוּתֶיךָ,
וַתֹּאמֶר: הֲלֹא אֲנִי חֹדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

וְהִנֵּה אָתָּה בָּא בְּיָמִים, זָקֵנָה וְשִׁבְתָּ,
וְיָמֶיךָ סְפוּרִים וְיִקְרַ מְנוּגָם שְׁבַעְתִּים,
וַתִּדְּע: כָּל יוֹם אַחֲרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ,
וַתִּדְּע: חֹדֶשׁ כָּל יוֹם תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

ג

לְמַדְנִי, אֱלֹהִי, בְּרֶךְ וְהַתְּפִלָּל
עַל סוֹד עֲלָה קָמַל, עַל גִּיּוֹה פְּרִי בָשֵׁל,
עַל הַחֲרוּת הַזֹּאת: לְרִאוֹת, לְחוּשׁ, לְנֶשֶׁם,
לְדַעַת, לְיַחַל, לְהַכְשֵׁל.

לְמַד אֶת שְׁפָחוּתִי בְּרָכָה וְשִׁיר הַלֵּל
בְּהַתְּחַדֵּשׁ זְמַנָּה עִם בְּקָר וְעִם לֵיל,
לְכָל יְהִיָּה יוֹמִי הַיּוֹם כְּתֻמוֹל שְׁלִשׁוֹם,
לְכָל יְהִיָּה עָלִי יוֹמִי הַרְגֵּל.

לכל אחת מן הדמויות בשיר א יש נקודת מבט שונה על החיים.

הסבר קביעה זו, וכתוב במה תורמות נקודות המבט השונות להבנת הרעיון המרכזי בשירים א-ג.

/המשך בעמוד 10/

זוגיות ואהבה

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִבֶּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי נִיבִים סְתוּמִים — זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַכֵּל, וְשׁוֹב הַכֵּל הַסָּעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֵשׁ וְהַדֹּי.

אֵף סֶכֶר שְׂכָחָה — בְּנִיתִי לִי מִגֵּן —
הִנֵּה הִיא כְּלֹא הִיא.
וְעַל בְּרָכִי אֶכְרַע עַל שְׂפַת אָגַם סוּאן
לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ לְרוֹנָה!

בשיר זה יש מילים וביטויים הקשורים במים.

ציין שת מילים (או ביטויים), והסבר כיצד הם מבטאים את הרגשות שחווה הדוברת בשיר.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך